

MAGDALENA POPOWSKA, MARZENA STARNAWSKA
Politechnika Gdańska

FORMY EDUKACJI WSPIERAJĄCE PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ W POMORSKIEM

Wprowadzenie

Artykuł jest próbą przeglądu dostępnej oferty edukacyjno-szkoleniowej z zakresu przedsiębiorczości w regionie pomorskim. Autorki odnoszą się do działań instytucji otoczenia biznesu, jak i uczelni wyższych oraz zwracają uwagę na brakujące elementy dostępnych form wspierania przedsiębiorczości.

Region pomorski odgrywa ogromną rolę w gospodarczym, politycznym i kulturalnym życiu Polski i regionu bałtyckiego. Na uwagę zasługuje fakt, że 43% jego gospodarki skoncentrowanych jest w aglomeracji Trójmiasta. Gospodarka Pomorza to z jednej strony tradycyjne dla regionu branże – przemysł stoczniowy, rafineryjny, maszynowy i meblarski, przetwórstwo spożywcze, produkcja papieru czy turystyka, z drugiej – coraz większego znaczenia nabierają innowacyjne branże oparte na nowych technologiach. Siłą napędową tej dynamicznej w skali kraju gospodarki są małe i średnie przedsiębiorstwa. Wskaźnik przedsiębiorczości w Pomorskiem należy do najwyższych w kraju. Jest to w dużej mierze wynikiem historycznie zakorzenionej otwartości mieszkańców regionu na dostrzeganie możliwości rynkowych, jak i wysokiej jakości otoczenia edukacyjnego, w którym ważną rolę odgrywają publiczne i prywatne uczelnie wyższe. Rozwijanie przedsiębiorczości mieszkańców regionu jest również celem funkcjonującej w Pomorskiem, podobnie jak w innych częściach kraju, sieci organizacji i instytucji powołanych do wsparcia biznesu. Szacuje się, że obecnie działania zmierzające do wspierania przedsiębiorczości prowadzi około 120 instytucji. Do najbardziej znaczących należą bez wątpienia, podobnie jak w innych regionach: agencje rozwoju regionalnego, jednostki samorządu gospodarczego, stowarzyszenia i fundacje wspierania przedsiębiorczości, inkubatory przedsiębiorczości, parki naukowo-technologiczne, centra transferu

technologii, fundusze pożyczkowe, poręczeniowe i *venture capital*. Instytucje te świadczą głównie usługi informacyjne, szkoleniowe, doradcze, finansowe oraz badawcze. Od 1996 roku pomorskie instytucje funkcjonują w Krajowym Systemie Usług zarządzanym przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. W ramach tego systemu działa aktualnie 14 punktów konsultacyjnych świadczących usługi informacyjne oraz doradcze dla małych i średnich przedsiębiorstw, których pracę koordynuje Agencja Rozwoju Pomorza SA – jeden z liderów systemu wsparcia przedsiębiorczości w regionie.

K. Wach dokonał przeglądu treści kształcenia obowiązujących na kierunkach związanych z zarządzaniem i ekonomią¹. W Polsce minima programowe, wytyczone ministerialnie, do roku 2010 wymagały wprowadzania przedmiotu przedsiębiorczość jedynie na kierunku zarządzanie na studiach drugiego stopnia. W pozostałych przypadkach, na innych kierunkach studiów, mogły one stanowić jedynie przedmiot nieobligatoryjny. Ponadto na czterech kierunkach (administracja, towaroznawstwo, turystyka i rekreacja, zarządzanie produkcją), spośród 12 kierunków ekonomiczno-menedżerskich, przedsiębiorczość uznaje się za umiejętność konieczną (standardy Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego). Zatem przedmiot przedsiębiorczość jest obecny w programach uczelnianych na kierunkach ekonomicznych jedynie jako przedmiot do wyboru. Analiza programów kierunków studiów innych niż ekonomiczne i menedżerskie na uczelniach wyższych regionu pomorskiego dokonana przez autorów artykułu wykazuje, że w swoich wytycznych programowych nie mają one przedsiębiorczości jako przedmiotu obowiązkowego.

1. Potencjał rozwoju przedsiębiorczości w Pomorskiem w kontekście potrzeb edukacyjnych

Dyskusja na temat tego, czy przedsiębiorczości można się nauczyć, czy też jest ona cechą wrodzoną, daną tylko niektórym, toczy się na świecie od momentu dostrzeżenia roli małych przedsiębiorstw w gospodarce większości regionów świata, czyli od początku lat 80. ubiegłego wieku. Przedsiębiorczość jest z pewnością pochodną wielu elementów, w tym edukacji, której podstawowym oddziaływaniem może być pobudzanie zainteresowania taką ścieżką kariery zawodowej².

Tymczasem D. Kirby stwierdza, że tradycyjny system edukacji w Europie prowadzi raczej do zahamowania ducha przedsiębiorczości niż do jego rozwoju³.

¹ K. Wach, *Entrepreneurship education in Poland*, artykuł przedstawiony na konferencji ICELM 2008, <http://www.upm.ro/proiecte/EEE/Conferences/papers/S605.pdf>.

² N.E. Peterman, J. Kennedy, *Enterprise education: Influencing students' perceptions of entrepreneurship*, „Entrepreneurship – Theory and Practice”, no. 28 (2), s. 129–144.

³ D. Kirby, *Entrepreneurship education: can business schools meet the challenge?*, „Education & Training” 2004, no. 46 (8/9), s. 510.

Potrzebne są więc zmiany zarówno w przekazywanych treściach, jak i w samym procesie nauczania. Zamiast mówić o przedsiębiorczości, powinniśmy raczej kształcić dla przedsiębiorczości. Na jakim etapie przejścia z tego tradycyjnego modelu nauczania przedsiębiorczości do modelu pobudzania kreatywności jesteśmy w Polsce obecnie? Wydaje się, że na niezbyt zaawansowanym, i to mimo kilkuletnich już wysiłków grupy naukowców i trenerów z programu „Przedsiębiorczość dla ambitnych. Jak uruchomić własną firmę”, prowadzonego przez prof. J. Cieślaka. Większość programów to jednak wiedza o przedsiębiorczości, przekazywana głównie studentom uczelni o profilu ekonomicznym.

Według badań światowego raportu Global Entrepreneurship Monitor (GEM) autorstwa K. Baclawskiego i innych⁴ – przeprowadzonych również w Polsce wśród 54 krajowych ekspertów na temat uwarunkowań przedsiębiorczości zgodnie z metodą *Entrepreneurship Framework Conditions* – w kategorii „edukacja” Polska uzyskała wartość minus 0,25, a dodatkowo wartości wskaźników otrzymały: Chiny, Islandia, Singapur, USA i Węgry. W rankingu tym oceny dla Polski nie odbiegają od wartości średnich dla wszystkich krajów GEM. Warto zauważyć, że zdaniem części polskich ekspertów (37%) szkoły wyższe zapewniają dobre przygotowanie do zakładania i rozwijania nowych firm. Przeciwnego zdania jest 29,7% spośród ekspertów krajowych. W trakcie wywiadów bezpośrednich pojawiały się często takie opinie: „Mimo że uczelnie promują się jako ekonomiczne, po ich ukończeniu nie będziemy mieli odpowiedniej wiedzy na temat zakładania własnej firmy”. Gorsze oceny przyznano za szkolnictwo wyższe ogółem oraz systemy przygotowania i doskonalenia zawodowego. Nie jest odosobniona opinia, że „bardzo niewiele wyższych uczelni kształci w młodym ducha przedsiębiorczości. Raczej przygotowani są na pracobiorców. Programy edukacyjne zawierają podstawy ekonomii, jednak nie pokazują, jak poruszać się w biznesie”.

Najnowsze badania⁵ (2010) prowadzone na grupie studentów ostatnich lat studiów wyższych w województwie pomorskim pokazują tymczasem, że większość z nich (58%) zetknęła się z „zajęciami związanymi z rozwijaniem przedsiębiorczości”. Jednocześnie wykazano, że studenci są mało aktywni w zakresie samodzielnego pogłębiania wiedzy w zakresie przedsiębiorczości – ponad połowa badanych wskazała, że nie uczestniczyła w żadnych zajęciach pozauczelnianych związanych z rozwijaniem przedsiębiorczości. Inspirację do założenia firmy dają: własna wie-

⁴ K. Baclawski, K.M. Korczewa, P. Zbierowski, *Studium przedsiębiorczości w Polsce w roku 2004*, „Global Entrepreneurship Monitor”, Fundacja Edukacyjna Bachalski, Poznań 2005, http://www.gemconsortium.org/national_reports.aspx.

⁵ *Studenci ostatniego roku szkół wyższych – pracodawcy czy pracownicy? Potencjał do rozwoju przedsiębiorczości wśród studentów ostatnich lat studiów województwa pomorskiego – raport z badań ilościowych realizowanych dla Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, 2010; Raport 2010. Sektor MŚP na Pomorzu w warunkach pogorszenia koniunktury*, Pomorskie Obserwatorium Gospodarcze, Agencja Rozwoju Pomorza SA.

dza + zainteresowania + pomysły (63%); analiza potrzeb rynkowych (47%); porady + sukces innego przedsiębiorstwa (42%), a tylko 22% badanych studentów – zajęcia na uczelni. Tylko co piąty student wskazuje, że po ukończeniu studiów założy własną firmę, a wśród głównych obaw przed takim krokiem wymienia się „niewystarczającą wiedzę” i „brak doświadczenia”. Wśród potrzeb informacyjnych respondenci wymieniali najczęściej wiedzę na temat organizacji wspierających przedsiębiorczość, w tym na temat możliwości pozyskiwania dotacji, a także możliwości prowadzenia działalności w innych krajach. Z badań wynika jednocześnie, że młodzi potencjalni przedsiębiorcy czerpią pomysły na własną firmę z własnych zainteresowań i wiedzy (63%) oraz z analizy rynkowych potrzeb (47%). Czy zatem młodzi potencjalni przedsiębiorcy w regionie oczekują głównie wiedzy „technicznej” z zakresu przedsiębiorczości? A jeśli tak, to gdzie, poza uczelnią, mogą jej szukać?

2. Usługi edukacyjne w regionie pomorskim w kontekście wspierania przedsiębiorczości

Usługi oferowane w ramach wsparcia publicznego dla przedsiębiorstw skoncentrowane są na zapewnieniu dostępu do podstawowych usług informacyjnych i doradczych oraz szeregu usług szkoleniowych, a także finansowych, prawnych i związanych z wdrażaniem procesów innowacyjnych. Wszystkie typy usług oferowane są przez: ośrodki szkoleniowo-doradcze, centra transferu technologii, lokalne fundusze pożyczkowe, fundusze poręczeń kredytowych, parki przemysłowe, parki przemysłowo-technologiczne, specjalne strefy technologiczne, agencje rozwoju regionalnego i izby gospodarcze. Ponad 30 z tych organizacji zrzeszonych jest w Pomorskiej Radzie Przedsiębiorczości, której podstawowym celem jest zainicjowanie dyskusji na temat realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego w obszarze przedsiębiorczości oraz oceny systemu wspierania przedsiębiorczości na Pomorzu, w szczególności w kontekście środków z Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007–2013.

Do najciekawszych inicjatyw należą działania Gdańskiej Fundacji Przedsiębiorczości:

- interaktywny kurs dla początkujących przedsiębiorców oferowany na platformie e-learningowej. Kurs obejmuje szerokie spektrum zagadnień związanych z prowadzeniem własnej firmy, od marketingu począwszy, na prawie pracy i negocjacjach handlowych skończywszy, a uczestnik może wybrać dowolny czas i miejsce jego realizacji pod okiem trenera monitorującego na bieżąco jego postępy;
- Akademia Gdańskich Przedsiębiorców, której celem jest popularyzacja wiedzy wśród gdańskich przedsiębiorców oraz osób, które dopiero planują rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. W ramach Akademii ofe-

rowanych jest szereg szkoleń również bardzo zróżnicowanych pod względem tematycznym.

Bardzo aktywną instytucją wsparcia biznesu jest Agencja Rozwoju Pomorza SA. Oferuje ona regularne szkolenia tematyczne, w tym na temat przygotowania biznesplanów lub prezentacji projektu przed inwestorem. Co roku, pod egidą tej samej instytucji, organizowane jest Pomorskie Forum Przedsiębiorczości. Forum to cykl spotkań, których celem jest rozpowszechnianie wiedzy przydatnej w zakładaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej.

Inną ważną instytucją prowadzącą ciekawe szkolenia oraz inne projekty służące rozwijaniu przedsiębiorczości w kilku powiatach regionu pomorskiego jest Fundacja Gospodarcza. Jej flagowym projektem jest „Makro-szansa dla mikro-firm”. Jego beneficjentami to osoby zamierzające założyć własne przedsiębiorstwo.

Większość z tych projektów realizowana jest przy wsparciu finansowym funduszy europejskich, zwłaszcza Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL).

Niektóre uczelnie ekonomiczne, w tym Politechnika Gdańska i jej Wydział Zarządzania i Ekonomii, podjęły próbę stworzenia programu służącego przekazaniu wiedzy z zakresu przedsiębiorczości. Program obejmujący szereg przedmiotów okołoprzedsiębiorczych pod nazwą Small Business Economics and Management realizowany jest w języku angielskim. Na Politechnice Gdańskiej uruchomiono również kurs „ABC zakładania i prowadzenia biznesu”, realizowany w ramach programu Kreator Innowacyjności MNiSW. Jesienią 2010 roku uruchomiono już trzecią edycję tego programu w odstępie nieco ponad roku. Z każdą edycją cieszy się on coraz większym powodzeniem, chociaż jego treść programowa jest dość okrojona w kontekście przedsiębiorczości, ponieważ dotyczy założenia własnej firmy w formie indywidualnej oraz spółek osobowych – aspektów podatkowych i prawnych oraz wszystkich formalności z tym związanych.

Tymczasem edukacja przedsiębiorcza dla studentów kierunków pozabiznesowych jest bardzo ograniczona i ciągle uznawana za mało priorytetową.

Inną niezwykle ważną inicjatywę w regionie stanowi również Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości, działający przy Uniwersytecie Gdańskim (AIPUG) już od 2004 roku. Jest on częścią ogólnopolskiej sieci inkubatorów akademickich (AIP) i co roku przyjmuje w swoich murach nowych potencjalnych przedsiębiorców mogących rozwijać swoje przedsięwzięcia w „bezpiecznym” otoczeniu.

Na szczególną uwagę zasługują konkursy organizowane przez uczelnie, lokalne władze lub instytucje wsparcia biznesu: „Konkurs na Biznesplan” (AIP), „Biznes na Start” (Gdańska Fundacja Przedsiębiorczości), „Jaskółki Przedsiębiorczości” (Politechnika Gdańska i Grupa Lotos SA), „Gdyński Biznesplan” (Urząd Miasta Gdyni). Konkursy te wymagają od uczestników przedstawienia biznesplanów lub ostatecznie do nich prowadzą.

W ofercie szkoleniowo-edukacyjnej instytucji otoczenia biznesu albo uczelni wyższych brakuje położenia nacisku na rozwijanie umiejętności miękkich. Uczest-

nicy drugiej edycji kursu organizowanego przez Politechnikę Gdańską „ABC zakładania i prowadzenia biznesu”, którymi są przede wszystkim studenci kierunków innych niż zarządzanie, wykazują duże zainteresowanie tematyką następujących szkoleń: negocjacje – 48 osób, kreatywne rozwiązywanie problemów – 45, zarządzanie projektem – 45, asertywność – 25, autoprezentacja – 38, zarządzanie czasem – 36, skuteczna komunikacja – 33, radzenie sobie ze stresem – 30. A zatem niewystarczająca wydaje się jedynie oferta szkolenia z zakresu pisania biznesplanów lub formalności prawnopodatkowych związanych z prowadzeniem firmy w różnych formach prawnych. Studenci wykazują silną potrzebę rozwijania innych umiejętności.

Ponadto uczelnie woj. pomorskiego nie oferują przedmiotu przedsiębiorczość na wielu kierunkach naraz, co dałoby studentom możliwość nauczania się pracy w zróżnicowanych dyscyplinarnie/kierunkowo zespołach czy grupach, umiejętność tę mogliby wykorzystać w przyszłości w ich rzeczywistym życiu zawodowym (zarówno w przypadku samozatrudnienia, jak i pracy dla firmy).

Warto zwrócić uwagę także na fakt, że zarówno w skali ogólnopolskiej (uniwersytecki i oryginalny program Akademii Koźmińskiego⁶), a tym bardziej w skali regionalnej zbyt duży nacisk edukacyjno-szkoleniowy uczelnie kładą na rozwijanie przedsiębiorczości w dziedzinach życia gospodarczego, które są mocno powiązane z dużą innowacyjnością i zaawansowanymi technologiami. Zdaniem autorów nie można zapomnieć o rozwijaniu przedsiębiorczości w każdym innym kontekście, na przykład wynikającej z hobby, tradycji rodzinnych, naturalnych bogactw i specyfiki regionu.

Podsumowanie

Z punktu widzenia oferty edukacyjnej uczelni wyższych Pomorskiego jak i instytucji otoczenia biznesu, brak jest więc zwłaszcza w odniesieniu do tych pierwszych programów edukacyjno-szkoleniowych które by nie tylko uczyły o przedsiębiorczości ale też dla przedsiębiorczości. Studenci, zwłaszcza kierunków nieekonomicznych lub niezwiązanych z zarządzaniem, odczuwają mocną potrzebę uczestniczenia w szkoleniach poświęconych zakładaniu własnej firmy (rośnie zainteresowanie) i odczuwają brak oferty rozwijania ich umiejętności miękkich, związanych z kreatywnym myśleniem. Krytyczna analiza treści i form wspierania przedsiębiorczości w Pomorskiem każe uwypuklić też istotną rolę rozwijania umiejętności pracy w interdyscyplinarnych grupach i pracy nad pomysłami niekoniecznie związanymi wyłącznie z tymi, które bazują na nowoczesnych technologiach.

⁶ <http://www.cieslik.edu.pl/index.php/ida/3/>.

**OVERVIEW OF EXISTING EDUCATIONAL AND TRAINING
PROGRAMMES AIMED AT SUPPORTING ENTREPRENEURSHIP
IN POMERANIAN REGION**

Summary

The paper is an attempt of the overview of existing educational and training programmes that aim to develop entrepreneurship in pomeranian region. We provide examples from business support institutions together with universities' actions. We also point out potential gaps in the entrepreneurship development education approaches.

Translated by Magdalena Popowska, Marzena Starnawska